

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧУГУЄВО-БАБЧАНСЬКИЙ ЛІСОВИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

Затверджую
Т.в.о. директора Чугуєво-
Бабчанського лісового фахового
коледжу
(наказ від 30.08.2024 №60)

Валерій СОЛОДОВНИК

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ДЕНДРОЛОГІЯ

Освітньо-професійний ступінь	фаховий молодший бакалавр
Освітньо – професійна програма	Мисливське господарство
Галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство
Спеціальність	205 Лісове господарство

2024 рік

Укладач: ЛІТВІНОВА Надія Михайлівна, викладач спецдисциплін
Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу

Редактор: ГРАЙВОРОНСЬКА Зоя Іванівна, методист Чугуєво-
Бабчанського лісового фахового коледжу

Програма складена на основі освітньо-професійної програми Мисливське господарство для підготовки здобувачів освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр» за спеціальністю 205 Лісове господарство.

Розглянуто і схвалено цикловою комісією спеціальності 205 «Лісове господарство» Чугуєво-Бабчанського лісового фахового коледжу.

Протокол від 27.06.2024 № 7

Голова циклової комісії Надія ЛІТВІНОВА.

Погоджено методичною радою Чугуєво – Бабчанського лісового фахового коледжу
Протокол від 28. 06 .2024 №6

I. Пояснювальна записка

Дендрологія – одна з базових дисциплін для підготовки фахівців з спеціальності 205 Лісове господарство.

Мета дендрології - розкрити теоретичні положення формування високопродуктивних та біологічно стійких лісових, захисних, естетично-цінних декоративних насаджень, ефективних і довговічних агроландшафтів на основі знання біології розвитку деревних рослин, їх екології і фенології, вчення про рослинний покрив.

Завдання дендрології - навчити студента визначати і докладно характеризувати головні деревні породи-лісоутворювачі і супутні види за морфологічними ознаками та грамотно використовувати їх в лісовому господарстві, захисному лісорозведенні та озелененні.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- морфологічні і біологічні ознаки та господарське значення місцевих та інтродукованих видів деревних рослин;
- екологічні властивості деревних рослин;
- особливості росту і розвитку деревних рослин;
- біоценотичну роль деревних рослин, закономірності розвитку і життєдіяльності фітоценозів з їх участю;
- закономірності формування рослинного покриву.

На основі вивчення теоретичних положень та навичок, здобутих під час лабораторних і практичних занять і навчальної практики з дендрології студенти повинні вміти:

- вільно орієнтуватися у видовому складі лісових, лісопаркових, захисних і декоративних насаджень на території України;
- визначати види дерев і чагарників за допомогою визначників за пагонами з листками, в безлистому стані, за шишками, плодами, насінням, та знати їх біологічну, екологічну і господарську цінність;
- проводити добір асортименту деревних рослин для лісових, декоративних та захисних насаджень;
- проводити фенологічні спостереження, прогнозувати врожаї плодів, шишок, насіння.

А також набути:

2.4. Загальні компетентності

ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

2.5. Спеціальні компетентності

СК12. Здатність формувати екологічне мислення і свідомість, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, особиста відповідальність за стан довкілля.

2.5. Результати навчання

(РН)

РН2. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для використання у професійній діяльності.

РН4. Застосовувати знання про процеси росту і розвитку лісостанів, знати сучасні теоретичні та практичні засади ведення лісового, мисливського господарств.

РН8. Визначати лісівничо-таксаційні показники дерев і насаджень, їхню продуктивність та стан дерев, насаджень, довкілля, мисливських тварин, їхньої кормової бази.

РН14. Спілкуватись державною та іноземною мовами, у тому числі з професійних питань.

В навчальному процесі використовуються підручники, посібники, визначники рослин, гербарії, колекції, слайди, плакати, навчальні фільми.

Знання з дендрології необхідні студентам для засвоєння навчальних програм з лісівництва, лісових культур і лісомеліорації, лісозахисту, лісової таксації і лісовпорядкування, озеленення, екології тощо.

У зв'язку з тим, що значення окремих питань програми у підготовці спеціаліста нерівнозначне, здійснена диференційована оцінка навчальних елементів програми за вимогами до їх засвоєння. При цьому визначені три рівні засвоєння.

1. Рівень ознайомлення, при якому навчальні елементи студенту необхідно тільки розпізнавати або мати про них уявлення.

2. Рівень відтворення, коли студенту необхідно викласти вивчену інформацію або повторити засвоєну при вивченні дію.

3. Рівень умінь і навичок, коли по навчальному елементу студент повинен виконати визначені дії при зміні вихідних і зміні умов.

В змісті програми елементам присвоєний знак рівня 1 і 2, за винятком практичних і лабораторних занять та навчальної практики, які повністю віднесені до 3 рівня засвоєння.

II. Орієнтовний тематичний план

	кількість годин
--	-----------------

Назви розділів та тем	всього	в тому числі				Самостійно
		на уроках	з них			
			теоретичних	лабор	практ	
1	2	3	4	5	6	7
ВСТУП	4	1	1	-	-	3
Розділ 1. Загальні питання дендрології.						
Тема 1.1 Будова і життя деревних рослин	4	1	1	-	-	3
Тема 1.2 Основи вчення про деревно-рослинний покрив	4	1	1	-	-	3
Тема 1.3 Інтродукція деревних рослин	4	1	1	-	-	3
Тема 1.4 Основи екології деревних рослин	6	3	3	-	-	3
Розділ 2. Лісорослинні умови.						
Тема 2.1 Основні хвойні породи	24	10	8	2		14
Контрольна робота № 1	1	1	1			
Тема 2.2 Основні листяні породи	37	16	14	2		21
Розділ 3. Лісорослинні умови.						
Тема 3.1 Лісогосподарське районування території України	4	2	2	-	-	2
Контрольна робота	2	2	2	-	-	1
ВСЬОГО	90	38	34	4		52

Примітка: Орієнтовний тематичний план служить основою для складання робочого тематичного плану з дисципліни і пошуків оптимальних варіантів розподілу навчального часу.

Навчальним закладам і цикловим комісіям надається право :

1. Перерозподіляти відведені навчальним планом години з дисципліни в семестрах для більш повної реалізації міжпредметних зв'язків, сучасних активних форм і методів навчання при обов'язковому збереженні в межах одного курсу загального обсягу годин на вивчення дисципліни і проведення екзамена у встановлені терміни.

2. З метою врахування досягнень науки і місцевих умов регіону визначати родинний, родовий та видовий склад деревних та чагарникових порід для вивчення студентами відповідно до рівня засвоєння навчальних елементів, визначених у відповідності з кваліфікаційною характеристикою спеціаліста та вносити корективи в робочу програму.

3. Для визначеного видового складу для вивчення в робочій програмі вказувати рівень засвоєння навчальних елементів (наприклад: Підклас Соснові (хвойні). Порядок Соснові. Родина Соснові. Рід сосна: звичайна(2), кримська(2), банкса(1), веймутова(1), сибірська (1), європейська(1),

корейська(1). Рід ялиця: біла(2), сибірська (1), кавказька(1), білогора(1), одноколірна(1).

Зміст дисципліни

Вступ

Поняття про дендрологію як науку(2). Основні етапи розвитку дендрології, її складові частини(1). Найвидатніші українські та зарубіжні вчені, які зробили найбільший внесок у вивчення деревних видів рослин(1).

Зв'язок дендрології з іншими дисциплінами, які вивчаються студентами лісівничого напрямку(1). Основні завдання лісового господарства України на сучасному етапі(2). Значення дендрології для розвитку лісового господарства, агролісомеліорації, садово-паркового господарства, природно-заповідної справи(2).

Розділ 1. Загальні питання дендрології.

Тема 1.1 Будова і життя деревних рослин.

Анатомо-морфологічні та біологічні відмінності деревних рослин від трав'янистих(2). Життєві форми деревних рослин(2). Характерні особливості дерев, кущів, напівкущів, ліан, стелюхів, подушок(2). Морфологія деревних рослин (1). Сучасні уявлення про ріст і розвиток деревних рослин, основні етапи і фази росту органів, періодичність, ритмічність ростових процесів(2). Поділ рослин на групи за розміром(2). Довговічність деревних порід(2). Основні цикли онтогенезу деревних рослин(2).

Тема 1.2 Основи вчення про деревно-рослинний покрив.

Поняття про види та їх популяції (1). Ареали деревних рослин (2). Типи ареалів: суцільні, розірвані, стрічкові(2). Рослини космополіти з широкими, вузькими, ендемічними і реліктовими ареалами(1). Природний і штучний ареали(1).

Тема 1.3 Інтродукція деревних рослин.

Поняття про інтродукцію, адаптацію, акліматизацію, натуралізацію рослин(2). Методи інтродукції та адаптації рослин(1). Роль селекції та гібридизації в розширенні складу дендрофлори регіону(2). Загальні відомості про культурну дендрофлору України(1). Найбільш перспективні інтродуценти для лісового господарства, захисного лісорозведення, озеленення(1). Роль лісівників і спеціалістів з озеленення в забезпеченні охорони природи і раціональному використанні природних ресурсів, виявленні, вивченні, збереженні та розведенні рідкісних і зникаючих деревних рослин. “Червона книга” флори України(1).

Тема 1.4 Основи екології деревних рослин.

Поняття про екологічний фактор(1). Класифікація екологічних факторів та їх значення (1). Орографічні екологічні фактори(1).

Значення біотичної групи екологічних факторів в практиці лісового та садово-паркового господарства(1). Антропогенні фактори та їх вплив на деревні рослини і рослинний покрив(1). Екологічні властивості деревних рослин(2).

Розділ 2. Характеристика основних деревних порід.

Тема 2.1 Основні хвойні породи : морфологічні, біологічні, екологічні властивості, лісівниче і народногосподарське значення.

Основи систематики деревних рослин(2). Визначні вчені, які займалися класифікацією рослин(1). Основні систематичні одиниці (1).

Загальна характеристика відділу голонасінні: життєві форми, географічне розповсюдження представників, роль в утворенні деревної рослинності, морфобіологічні та екологічні особливості, господарське значення(2). Характеристика голонасінних у систематичному порядку(2). Філогенетична система голонасінних (1).

Клас Соснові. Підклас Соснові (хвойні). Порядок Соснові. Родина Соснові. Рід Сосна . Рід Ялина. Рід Ялиця.. Рід Модрина..

Родина Кипарисові. Рід Туя. Рід Ялівець. Рід Кипарисовик.

Родина Тисові. Рід Тис.

Лабораторна робота №1

Вивчення основних шпилькових порід за пагонами з шпильками.

Визначення основних шпилькових порід за допомогою визначника.

Контрольна робота №1

Тема 2.2 Основні листяні породи (морфологічні, біологічні, екологічні властивості, лісівниче і народногосподарське значення).

Характерні ознаки покритонасінних (2). Характеристика покритонасінних у систематичному порядку(1). Характеристика деревних покритонасінних рослин(1).

Порядок Букоцвіті. Родина Букові. Рід Бук. Рід Дуб.

Порядок Березоцвіті. Родина Березові. Рід Береза. Рід Вільха. Рід Ліщина. Рід Граб.

Порядок Вербоцвіті. Родина Вербові. Рід Верба. Рід Тополя.

Порядок Мальвоцвіті. Родина Липові. Рід Липа.

Порядок Кропивоцвіті. Родина В'язові. Рід В'яз.

Підродина Яблуневих. Рід Яблуна. Рід Горобина. Рід Груш. Рід Глід.

Підродина Сливових. Рід Слива. Рід Вишня. Рід Черемха.

Порядок Бобовоцвіті. Родина Бобові. Рід Робінія. Рід Карагана.

Порядок Сапіндоцвіті. Родина Кленові. Рід Клен. Родина
Порядок Бруслиноцвіті. Родина Бруслинові. Рід Бруслина.
Порядок Дереноцвіті. Родина Деренові. Рід Свидина. Рід Дерен (кизил).
Родина Калинові. Рід Калина.
Родина Бузинові. Рід Бузина.
Порядок Маслоцвіті. Родина Малинові. Рід Маслина. Рід Ясен.
Родина Барбарисові. Рід Барбарис.

Лабораторна робота № 2

Вивчення морфологічних ознак основних листяних деревних порід за пагонами в безлистому стані, за пагонами з листям, за плодами та насінням.

Розділ 3. Лісорослинні умови.

Тема 3.1 Лісогосподарське районування території України.

Загальні відомості про природню дендрофлору України, її історію, розподіл за регіонами, участь у формуванні лісів, зв'язок з іншими флорами світу(1). Релікти і ендеміки(1). Рідкісні і зникаючі види, занесені в "Червону книгу України(1).

Лісорослинні умови(1). Лісогосподарське районування території України(2). Загальна характеристика лісових угруповань рослинності(1). Гірські регіони в Україні(1). Дендрофлори і рослинність висотних поясів(1). Захисні та водоохоронні насадження(1).

Контрольна робота №2

Критерії оцінювання

Оцінка „відмінно“

Виставляється тоді, коли студент володіє глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями навчального матеріалу в повному обсязі та здатний їх ефективно використовувати для вивчення всіх передбачених навчальною програмою практичних завдань. Відповідь студента повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення. Студент самостійно знаходить джерела інформації і причинно-наслідкові та міждисциплінарні зв'язки, робить аргументовані висновки. Студент правильно і усвідомлено застосовує всі види технічної та конструкторсько-технічної документації в межах навчальної програми. Може самостійно розробляти окремі її види. Самостійно, правильно, в повному обсязі виконує практичні завдання. При відповіді та виконанні практичних завдань допускає неточності, які самостійно виявляє. Виявляє пізнавально-творчий інтерес до обраної професії, нової техніки і технології.

Оцінка „добре“

Виставляється тоді, коли студент самостійно, з розумінням відтворює основний матеріал та застосовує його під час виконання практичних завдань в типових умовах. Для визначення основних понять аналізує, порівнює інформацію і робить висновки. Відповідь студента в цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована. Виконує практичні завдання за типовим алгоритмом (послідовність дій). Можлива консультативна робота викладача. Достатньо усвідомлено користується довідковою інформацією, технічною і конструкторсько-технологічною документацією. Під час відповіді та виконання практичних завдань допускає несуттєві помилки, які може виправити.

Оцінка „задовільно“

Виставляється тоді, коли студент на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння відтворює навчальний матеріал та виконує практичні завдання в неповному обсязі за частковою допомогою викладача. Недостатньо обґрунтовано аналізує і порівнює інформацію. Неусвідомлено користується технічною і конструкторсько-технічною документацією. Під час відповіді та виконання практичних завдань допускає помилки, які самостійно виправити не може.

Оцінка „незадовільно“

Виставляється тоді, коли студент за допомогою викладача відтворює на рівні розпізнання окремі елементи навчального матеріалу та неусвідомлено виконує окремі частини практичних завдань. Під час відповіді й виконання практичних завдань допускає суттєві помилки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА :

1. Швиденко А.Й., Данілова О.М. Дендрологія. Підручник.- Чернівці: Рута, 2003.-384с.
2. Литвак П.В., Ткачук В.І. Дендрологія. Навчальний посібник.- Житомир Полісся,2002.-340с.
3. Заячук В.Я. Дендрологія. Навчальний посібник.-Львів: ТзОВ Камула, 2004- 408с.

<https://drive.google.com/drive/folders/1ztldcJAVskFGmO7YfMK7wqilQMjV1fYC>

4. Заячук В.Я. Дендрологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів.-Львів: Апріорі , 2008- 656с.
5. Швиденко А.Й., Данілова О.М. Лісова дендрологія: Навчальний посібник.- Чернівці: Зелена Буковина, 2001. – 228с.
6. Бродович Т.М.,Бродович М.М. Деревя і кущі заходу УССР - Львів,: Вища школа, вид-во при Львівському ун-ті,1979,251с.
7. Шовган А.Д. Дендрологія: Навчальний посібник.- Львів: Укр ДЛТУ, 2001.-152с.
8. Шовган А.Д. Голонасінні. Практикум з дендрології.- Львів: Укр ДЛТУ, 2002.-122с.
9. Яковлева-Носарь С. О. Дендрологія : навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Лісове господарство» освітньо-професійної програми «Мисливське господарство та рослинні ресурси». Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 208 с.
<https://drive.google.com/drive/folders/1ztldcJAVskFGmO7YfMK7wqilQMjV1fYC>
10. Дендрологія. Голонасінні: навч. посібник / С.І. Познякова, С.А. Лось; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2015. – 199 с.
<https://drive.google.com/drive/folders/1ztldcJAVskFGmO7YfMK7wqilQMjV1fYC>